

BIRLAMCHI TIBBIYOT TIZIMI

Musayeva Muxtasar Zayirjon qizi ¹¹ Toshkent axborot texnologiyalari universiteti Nukus filiali magistrantimusayevamuxtasar@gmail.comMAQOLA
MALUMOTI

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 16.01.2025

Revised: 17.01.2025

Accepted: 18.01.2025

KALIT SO'ZLAR:

birlamchi tibbiyot
tizimi, profilaktika,
bemor, farmatsevt,
elektron tibbiy karta,
telemeditsina.

Birlamchi tibbiyot tizimi sog'liqni saqlashning asosi bo'lib, aholiga tizimli va sifatli xizmat ko'rsatishda muhim rol o'ynaydi. Kasalliklarni erta aniqlash va oldini olish, sog'liqni saqlash xizmatlarini samarali ta'minlash va jamiyatda sog'lom turmush tarzini rivojlantirish orqali ularning umumiy farovonligini oshirishga xizmat qiladi. Bu maqolada birlamchi tibbiyot tizimi, vazifalari, afzalliklari va qiyinchiliklari, axborot texnologiyalari bilan bog'liqligi ko'rib chiqiladi.

KIRISH. Birlamchi tibbiyot tizimi (BTT) — bu tibbiy xizmatlarning birinchi darajali ko'rsatilishini ta'minlaydigan va bemorlar bilan bevosita aloqada bo'lgan tizimdir. Ushbu tizimning asosiy maqsadi — aholining sog'lig'ini saqlash, kasalliklarni oldini olish, erta aniqlash va davolash, hamda shoshilinch tibbiy yordam ko'rsatishdir. Birlamchi tibbiyot tizimi tibbiyot sohasida asosiy va eng muhim xizmatlardan biri bo'lib, u bemorlarni yuqori darajadagi maxsus tibbiy yordamga yo'naltirish va umumiy sog'liqni saqlashni yaxshilash uchun muhimdir.

Birlamchi tibbiyot tizimining asosiy vazifalari:

1. *Kasalliklarni profilaktika qilish:* Kasalliklarni oldini olish, sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish, immunizatsiya (vaktsinatsiya) dasturlarini amalga oshirish.
2. *Bemorni kuzatish va davolash:* Bemorga dastlabki tibbiy yordamni ko'rsatish, yengil kasalliklar va jarohatlarni davolash, uzoq muddatli kasalliklarni boshqarish (masalan, diabet, gipertenziya).

3. *Tibbiy maslahat va yo'naltirish:* Kasalliklar, davolash usullari, dori-darmonlar haqida bemorlarga maslahatlar berish va kerakli hollarda maxsus mutaxassislariga yo'naltirish.

4. *Sog'liqni nazorat qilish:* Bemorlarning umumiy sog'lik holatini baholash, tashxis qo'yish va tibbiy testlarni amalga oshirish.

5. *Shoshilinch yordam:* Favqulodda tibbiy yordam ko'rsatish, bemorlarni tez yordam xizmatlariga yoki shifoxonaga yo'naltirish.

6. *Sog'liqni saqlash xizmatlarini muvofiqlashtirish:* Kasalliklarni davolashda mutaxassislar va boshqa tibbiy xizmatlar bilan o'zaro aloqalarni ta'minlash.

Birlamchi tibbiyot tizimi tuzilmasi

Birlamchi tibbiyot tizimi odatda quyidagi tuzilmalarga ega bo'ladi:

1. *Umumiy amaliyot shifokorlari (GP):* Ular bemorlarni davolashda birinchi kontakt nuqtasi hisoblanadi. Shifokorlar umumiy kasalliklar, profilaktika va kasalliklarni boshqarish bilan shug'ullanadi.

2. *Hamshira va o'rta tibbiy xodimlar:* Birlamchi tibbiyot tizimi ko'pincha hamshiralarga va o'rta tibbiy xodimlarga tayanadi. Ular bemorlarga dastlabki yordam ko'rsatish, kasalliklarni nazorat qilish va profilaktik maslahatlar berishadi.

3. *Sog'liqni saqlash markazlari va poliklinikalar:* Bu markazlar odatda birlamchi tibbiy yordamni ta'minlash uchun mo'ljallangan va barcha tibbiy xizmatlar uchun birinchi murojaat nuqtasi sifatida ishlaydi.

4. *Shoshilinch tibbiy yordam xizmatlari:* Favqulodda holatlar uchun tez yordam ko'rsatiladi va bemorlar kerakli tibbiy muassasalarga yo'naltiriladi.

5. *Farmatsevtlar:* Dori-darmonlar va ularning dozalarini belgilashda yordam beradi, shuningdek, tibbiy maslahatlar beradi.

Birlamchi tibbiyot tizimining afzalliklari:

1. *Tibbiy xizmatga oson kirish:* Bemorlar uchun birlamchi tibbiy yordamga kirish oson va kamroq xarajat talab qiladi.

2. *Kasalliklarning erta aniqlanishi:* Erta tashxis qo'yish va davolashning tez boshlanishi bemorning holatini yaxshilashga yordam beradi.

3. *Tibbiy resurslarni tejash:* Birlamchi tibbiyot tizimi murakkab va qimmatbaho ixtisoslashgan tibbiy xizmatlarga bo'lgan talabni kamaytiradi, shu bilan resurslar samarali taqsimlanadi.

4. *Profilaktika va sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish:* Birlamchi tibbiyot tizimi aholining sog'ligini saqlash va kasalliklarni oldini olishga katta e'tibor qaratadi.

5. *Sog'liqni saqlashni muvofiqlashtirish*: Birlamchi tibbiyot tizimi turli tibbiy xizmatlar va mutaxassislar o'rtasidagi o'zaro aloqani ta'minlaydi, bu esa bemorning holatiga to'liq yondashishga yordam beradi.

Birlamchi tibbiyot tizimining qiyinchiliklari:

1. *Resurs yetishmasligi*: Ba'zi hududlarda birlamchi tibbiyot tizimining resurslari, jumladan malakali kadrlar, tibbiy asbob-uskunalar va moliyaviy imkoniyatlar yetishmaydi.

2. *Tibbiy bilimlarning cheklanganligi*: Ba'zi tibbiy mutaxassislar malakali bo'lmasligi yoki tibbiy yordamni to'liq ta'minlash uchun yetarlicha bilimga ega bo'lmasligi mumkin.

3. *Odamlarning tibbiy xizmatlardan foydalanishdagi qiyinchiliklari*: Ba'zi odamlar, ayniqsa qishloq joylarida, birlamchi tibbiy yordamga kirishishda qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkin.

4. *Yordam ko'rsatishdagi noaniqliklar*: Ba'zi hollarda tibbiy yordamning birlamchi darajasida ba'zi kasalliklar aniq tashxis qilinmay qolishi yoki noto'g'ri davolanishi mumkin.

Birlamchi tibbiyot tizimi va raqamli texnologiyalar. Bugungi kunda birlamchi tibbiyot tizimida raqamli texnologiyalarning roli ortib bormoqda. Raqamli tizimlar, masalan:

- *Elektron tibbiy kartalar (EMR)*: Bemorlarga tegishli ma'lumotlarni raqamli formatda saqlash va boshqarish, bu esa malakali xizmat ko'rsatishni osonlashtiradi.

- *Telemeditsina*: Masofaviy tibbiy yordam ko'rsatish orqali chekka hududlardagi bemorlarga yordam berish imkoniyatini yaratadi.

- *Qaror qabul qilish tizimlari (CDSS)*: Tibbiyotda qaror qabul qilishda yordam beruvchi tizimlar bemorlar haqida ma'lumotlarni tahlil qilish va davolash usullarini aniqlashda yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, birlamchi tibbiyot tizimi aholi salomatligini saqlashda muhim rol o'ynaydi. U tibbiy yordamning boshlang'ich nuqtasi bo'lib, kasalliklarni oldini olish, erta aniqlash va davolashda katta ahamiyatga ega. Raqamli texnologiyalar va yangi innovatsiyalar birlamchi tibbiyot tizimining samaradorligini yanada oshirishga yordam beradi. Bu tizim, ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlarda sog'liqni saqlash tizimini takomillashtirish va kengaytirish uchun muhim vositadir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. Sog'liqni saqlash tizimini isloh qilish bo'yicha milliy strategiya (2022–2026). Toshkent, 2022.

2. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. Sog'liqni saqlash tizimi bo'yicha statistik ko'rsatkichlar. Toshkent, 2023.

3. Birlamchi tibbiy yordamda telemeditsina imkoniyatlari. Tibbiyot innovatsion tadqiqotlari jurnali, 12(3), 2023, 45–50-betlar.